

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૦૮૯૮ / ૨૦૨૩

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે. સી. દોશી

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર?	હા	ના

=====

પશ્ચિમ ગુજરાત વીજ કંપની લિમિટેડ, ડેપ્યુટી એન્જિનિયર મારફતે

વિરુદ્ધ

હરિજન સોમાભાઈ બાધાભાઈ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર નં. ૧ તરફથી એમ. આર. પ્રેમલ જે. જોષી (૧૩૨૭)

સામાવાળા નં. ૧ તરફથી એમ. આઈ. ઇમ્તિયાઝ આઈ. મન્સૂરી (૯૧૫૯)

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે. સી. દોશી

તારીખ: ૦૬/૦૫/૨૦૨૬

ચુકાદો

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી આ અરજી દ્વારા, અરજદાર પશ્ચિમ ગુજરાત વીજ કંપની લિમિટેડ ('વીજીવીસીએલ', ટૂંકમાં) એ નીચે મુજબની અરજ કરેલ છે.

"(એ) વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, પોરબંદરની કોર્ટ દ્વારા સિવિલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નંબર ૬૦/૨૦૨૨ માં આંક ૧૪ નીચે તારીખ ૭/૮/૨૦૨૩ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ હુકમને રદબાતલ ઠેરવતો સર્ટિઓરારીની રીટ અથવા સર્ટિઓરારીના સ્વરૂપની રીટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રીટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ આપવા મહેરબાની કરશો; એનેક્સર-એ;

(બી) આ અરજીની પ્રવેશ અને આખરી નિકાલ બાકી હોય ત્યાં સુધી, આપના લોર્ડશિપ વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, પોરબંદરની કોર્ટ દ્વારા સિવિલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નંબર ૬૦/૨૦૨૨ માં આંક ૧૪ નીચે તારીખ

૭/૮/૨૦૨૩ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમના વધુ અમલીકરણ, કામગીરી અને અમલીકરણ પર રોક લગાવવા મહેરબાની કરશો; એનેક્ષર-એ.

(સી) આ અરજીનો ખર્ચ અપાવવા મહેરબાની કરશો;

(ડી) કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં જે ન્યાયી, યોગ્ય અને ઈષ્ટ હોય તેવો અન્ય અને વિશેષ રાહતનો આદેશ આપવા મહેરબાની કરશો."

૨. કેસની ટૂંકી હકીકતો એ છે કે, પીજીવીસીએલ એ વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સિનિયર સિવિલ જજ, પોરબંદરની કોર્ટ સમક્ષ વીજળીના વપરાશની બાકી અને લેણી રકમ તરીકે રૂ. ૬,૪૬,૦૬૫.૨૯ પૈસાની વસૂલાત માટે સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૬૬૦/૨૦૦૧ દાખલ કરેલ હતો. સદર દાવામાં, સામાવાળા વિદ્વાન વકીલ મારફતે હાજર થયા હતા પરંતુ પૂરતી તક આપવા છતાં જવાબ દાખલ કરેલ ન હતો. આખરે ૨૯/૦૨/૨૦૦૮ ના રોજ દાવો મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અરજદારે પોતાનો પુરાવો રજૂ કરેલ છે. દવાની કાર્યવાહીમાં, અરજદારે સામાવાળાને ચુકાદા અને હુકમનામાની નકલ બજાવવા માટે એક અરજી દાખલ કરી હતી. સદર અરજી મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને સામાવાળાને નોટિસ પણ બજાવવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, અરજદારે સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટમાં પસાર થયેલા હુકમનામાના અમલ માટે રેગ્યુલર એક્ઝિક્યુશન નં. ૦૫/૨૦૧૯ દાખલ કરી હતી અને નોટિસ બહાર પાડવામાં આવી હતી અને પરિણામે વસૂલાત વોરંટ

પણ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું.

૩. નોટિસ તેમજ વસૂલાત વોરંટ મળ્યા બાદ, સામાવાળાએ ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ('સદર કોડ', ટૂંકમાં) ની કલમ ૯૬ હેઠળ અપીલ દાખલ કરીને પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજની કોર્ટનો આશરો લીધેલ. જોકે, સદર અપીલ ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાના વિલંબ સાથે હતી. આમ, તેમણે ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાનો વિલંબ માફ કરવા માટે ધ લિમિટેશન એક્ટ ની કલમ ૫ હેઠળ એક અરજી દાખલ કરી હતી, જેને સિવિલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૬૦/૨૦૨૨ તરીકે નંબર આપવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજે, અરજદારને નોટિસ જારી કર્યા બાદ, વિલંબ માફ કરવા માટેની સદર અરજીનો નિર્ણય અહીંના સામાવાળાની તરફેણમાં કરેલ અને તારીખ ૦૭/૦૮/૨૦૨૩ ના રોજ સદર અરજી મંજૂર કરી હતી અને હાલના અરજદારને રૂ. ૫,૦૦૦/- ચૂકવવાની અને ડિસ્ટ્રિક્ટ લીગલ સર્વિસ ઓથોરિટી, પોરબંદર ખાતે રૂ. ૨૫૦૦/- નો ખર્ચ જમા કરાવવાની શરતે ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાનો વિલંબ માફ કર્યો હતો. આનાથી વ્યથિત થઈને, અરજદારે હાલની અપીલ દાખલ કરેલ છે.

૪. અરજદાર પીજીવીસીએલ વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રેમલ જોષી અને સામાવાળા વતી શ્રી ઇમ્તિયાઝ મન્સૂરીને સાંભળ્યા.

પ.૧ પીજીવીસીએલ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રેમલ જોષીએ આ કોર્ટનું ધ્યાન સિવિલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૬૦/૨૦૨૨ માં કરવામાં આવેલા કથનો, ખાસ કરીને તેના પ્રારંભિક ફક્રા તરફ દોર્યું હતું અને દલીલ કરી હતી કે આ ફક્રાનું અવલોકન દર્શાવે છે કે અરજદારે ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાના વિશાળ અને પ્રચંડ વિલંબને માફ કરવા માટે કોઈ પણ કારણ, અને તેનાથી પણ વધુ કોઈ પૂરતું કારણ આપેલ નથી. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે અહીંના સામાવાળા દ્વારા વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ એકમાત્ર દલીલ એ હતી કે ૩૧/૧૨/૨૦૧૦ ના રોજ સમાન હકીકતોમાંથી ઉદ્ભવેલા ફોજદારી કેસમાં ફોજદારી કોર્ટ દ્વારા તેમને નિર્દોષ છોડી દેવામાં આવ્યા હતા. તેથી, અહીંના સામાવાળાને એવી છાપ હતી કે સમાન હકીકતો પર આધારિત દાવો પણ કોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવશે. તેથી, તેમણે દાવામાં કોઈ જવાબ દાખલ કર્યો ન હતો અને આખરે જ્યારે તેમને અમલીકરણની કાર્યવાહીમાં નોટિસ અને વસૂલાત વોરંટ મળ્યું, ત્યારે તેમને જાણ થઈ કે દાવો તેમની વિરુદ્ધ એકતરફી ચાલ્યો હતો અને હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોષીએ દલીલ કરી હતી કે ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાના વિશાળ અને પ્રચંડ વિલંબને માફ કરવા માટે અહીંના સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલું કારણ અપૂરતું હતું, તેમાં સદ્ભાવનાનો અભાવ હતો અને સદર સામાવાળાની તરફેણમાં સમાનતા (equity) પણ ન હતી. તેમ છતાં, વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ

ડિસ્ટ્રિક્ટ જજે, કોઈ મજબૂત અને અનિવાર્ય કારણ વગર, ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાનો વિલંબ અવિચારીપણે માફ કર્યો અને તે દ્વારા ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેથી, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોષીએ આ અરજી મંજૂર કરવા અને વાદગ્રસ્ત હુકમને રદબાતલ ઠેરવવા અરજ કરેલ છે.

૫.૨ વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોષીએ તેમની દલીલોના સમર્થનમાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના નીચે મુજબના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવેલ.

- (૧) પી. કે. રામચંદ્રન વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ કેરળ અને અન્ય, જે એ.આઈ.આર. (૧૯૯૭) ૭ એસ.સી.સી. ૫૫૬ માં અહેવાલિત છે;
- (૨) ઈશા ભટ્ટાચાર્ય વિરુદ્ધ મેનેજિંગ કમિટી ઓફ રઘુનાથપુર નફાર એકેડેમી અને અન્ય, જે (૨૦૧૩) ૧૨ એસ.સી.સી. ૬૪૯ માં અહેવાલિત છે;
- (૩) બાસવરાજ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્પેશિયલ લેન્ડ એક્રિવિઝિશન ઓફિસર, જે (૨૦૧૩) ૧૪ એસ.સી.સી. ૮૧ માં અહેવાલિત છે; અને
- (૪) મજ્જી સન્નેમ્મા ઉર્ફે સન્યાસીરાવ વિરુદ્ધ રેડ્ડી શ્રીદેવી અને અન્ય, જે (૨૦૨૧) ૧૮ એસ.સી.સી. ૩૮૪ માં અહેવાલિત છે.

૬.૧ તેની સામે, સામાવાળા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી મન્સૂરીએ વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમના સમર્થનમાં દલીલ કરી હતી કે સામાવાળાએ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત મૂળ રકમ જમા કરાવી દીધી છે. તેમણે વધુમાં

દલીલ કરી હતી કે આ સિવાય જો આપણે ચુકાદાને ધ્યાનમાં લઈએ, જેની સામે અપીલ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે, તો તે દાવામાં પસાર થયેલ ચુકાદો વ્યવહારિક રીતે એકતરફી પસાર થયો હતો. અહીંના સામાવાળાને દવાની કાર્યવાહી વિશે જાણ ન હતી અને જ્યારે અમલીકરણની પ્રક્રિયા તેમને બજાવવામાં આવી ત્યારે જ તેમને જાણ થઈ હતી. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે તકનીકી વિચારણાને કારણે, સામાવાળાની વિરુદ્ધ હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. તેમણે દવાની કાર્યવાહીનો વિરોધ કર્યો ન હતો કારણ કે તેમને એવી છાપ હતી કે એકવાર તેમની સામેનો ફોજદારી કેસ પૂરો થઈ જાય, જેમાં તેમને નિર્દોષ છોડી દેવામાં આવ્યા હોય, ત્યારે સમાન હકીકતો પર આધારિત દીવાની દાવો ટકી શકશે નહીં. તેથી, તેમણે દલીલ કરી હતી કે સામાવાળાને આવી કાર્યવાહી વિશે જાણ ન હતી અને હુકમનામું પસાર થયાની જાણ થતાં જ, તેમણે સદર હુકમનામાની કાયદેસરતા અને યોગ્યતા પર પ્રશ્ન કરવા માટે અપીલ કોર્ટનો આશરો લીધેલ, જોકે, ૧૪ વર્ષ ૦૯ મહિનાનો વિલંબ હોવાથી, તેમણે ધ લિમિટેશન એક્ટ હેઠળ વિલંબ માફીની અરજી દાખલ કરેલ.

૬.૨ વિદ્વાન વકીલ શ્રી મન્સૂરીએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે ન્યાયના હિત માટે વિલંબ માફ કરવા માટે કોર્ટે ઉદાર અને વ્યવહારુ અભિગમ અપનાવવો જોઈએ. જે વ્યક્તિને દવાની કાર્યવાહીનો વિરોધ કરવાની તક મળી નથી, તેમને ચુકાદાની અપીલ કરવાની તક આપવી જ જોઈએ, જે વ્યવહારિક રીતે તેમની

વિરુદ્ધ એકતરફી પસાર થયો છે. તેથી, તેમણે દલીલ કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે વિલંબ માફ કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી. ઉપરની દલીલો પરથી, તેમણે અરજ કરેલ છે કે આ કોર્ટે મર્યાદિત દેખરેખ અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ હાલની અરજી પર વિચાર ન કરવો જોઈએ અને અરજી ફગાવી દેવા કોર્ટને વિનંતી કરી હતી.

૭. સંબંધિત પક્ષકારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલની ઉપરોક્ત દલીલોને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને વાદગ્રસ્ત હુકમ તેમજ રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહીમાંથી બહાર આવતી હકીકતોને વધુમાં ધ્યાનમાં લીધા પછી, એવું જણાય છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાના વિશાળ અને પ્રચંડ વિલંબને માફ કરવા માંગતી અરજી ખોટી હકીકતો પર આધારિત છે. અરજીના ફકરા:૧ માં જે અરજીનો પ્રારંભિક ફકરો છે, અહીંના સામાવાળાએ જણાવ્યું છે કે ફોજદારી કેસમાં તેમને ૩૧/૧૨/૨૦૧૦ ના રોજ નિર્દોષ છોડી દેવામાં આવ્યા હતા. તેથી, તેમને એવી છાપ હતી કે કોર્ટ પણ દાવાને ફોજદારી કેસની જેમ ફગાવી દેશે કારણ કે ફોજદારી કેસ અને દીવાની દાવો બંને સમાન હકીકતોમાંથી ઉદ્ભવે છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી છે કે આવા સંજોગોમાં, તેમણે જવાબ દાખલ કર્યો ન હતો અને તેમનો લેખિત નિવેદન દાખલ કરવાનો અધિકાર બંધ કરી દેવામાં આવ્યો હતો, તેથી દાવો એકતરફી ચાલ્યો હતો અને તેમની વિરુદ્ધ હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. જોકે, વાદગ્રસ્ત ચુકાદા (ફકરા:૨) થી તે ખૂબ જ નોંધપાત્ર છે કે સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૬૬૦/૨૦૦૧ સામાવાળાની વિરુદ્ધ

૨૯/૦૨/૨૦૦૮ ના રોજ, ફોજદારી કેસના ચુકાદાના ઘણા સમય પહેલાં અને અગાઉ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને, તેથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષની અરજીનો પાયો જ ખોટી હકીકતો પર આધારિત હતો. અહીંના સામાવાળાએ, ફકરા:૧ માં આવી ખોટી હકીકતો દર્શાવવા ઉપરાંત, ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાના વિશાળ અને પ્રચંડ વિલંબને સમજાવવા માટે અન્ય અને વિશેષ કારણ આપેલ નથી. પી. કે. રામચંદ્રન વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ કેરળ અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે સમાનતા (equity) એ મર્યાદાના સમયગાળાને લંબાવવાનો આધાર બની શકતી નથી. માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના નિરીક્ષણો, ફકરા:૬ માં, નીચે મુજબ વાંચવા યોગ્ય રહેશે:

"૬. ધ લિમિટેશન એક્ટ કદાચ કોઈ ચોક્કસ પક્ષકારને સખત રીતે અસર કરી શકે છે પરંતુ જ્યારે કાયદો નિર્ધારિત કરે ત્યારે તેને તેની તમામ કઠોરતા સાથે લાગુ કરવો પડે છે અને કોર્ટોને સમાનતાના આધારે મર્યાદાના સમયગાળાને લંબાવવાની કોઈ સત્તા નથી. હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલ વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ, આમ, ન તો યોગ્ય હતો ન તો ન્યાયપૂર્ણ. વિલંબ માફ કરતો હુકમ કાયમ રાખી શકાય નહીં. આથી, આ અપીલ સફળ થાય છે અને વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવેલી વિલંબ માફની અરજી નામંજૂર ગણાશે અને સિવિલ મિસલેનિયસ અપીલ સમયમર્યાદાના કારણે ફગાવી દેવામાં આવશે. કોઈ ખર્ચ નથી."

૮. બાસવરાજ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્પેશિયલ લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન ઓફિસર (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે, ફકરા:૧૫ માં, કેસનો સારાંશ નીચે મુજબ આપ્યો છે:

"૧૫. આ મુદ્દા પરના કાયદાનો સારાંશ એ અસર સાથે આપી શકાય છે કે જ્યાં કોઈ કેસ કોર્ટમાં સમયમર્યાદા પછી રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે અરજદારે કોર્ટને એ સમજાવવું પડશે કે "પૂરતું કારણ" શું હતું જેનો અર્થ એવો પર્યાપ્ત અને પૂરતો કારણ છે જેણે તેમને સમયમર્યાદામાં કોર્ટમાં સંપર્ક કરતા અટકાવ્યા હતા. જો કોઈ પક્ષકાર બેદરકાર જણાય, અથવા કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં તેમની તરફથી સદ્ભાવનાના અભાવને કારણે, અથવા ખંતપૂર્વક કામ ન કર્યું હોય અથવા નિષ્ક્રિય રહ્યા હોય, તો વિલંબ માફ કરવા માટે કોઈ ન્યાયી કારણ હોઈ શકે નહીં. આવી અસાધારણ વિલંબને કોઈપણ શરત લાદીને માફ કરવામાં કોઈ કોર્ટ ન્યાયી ઠરી શકે નહીં. અરજીનો નિર્ણય માત્ર આ કોર્ટ દ્વારા વિલંબ માફીના સંદર્ભમાં નિર્ધારિત માપદંડોમાં જ લેવાનો છે. જો કોઈ મુકદ્દમા કરનારને સમયસર કોર્ટમાં સંપર્ક કરવાથી અટકાવવા માટે કોઈ પૂરતું કારણ ન હોય, તો કોઈપણ ન્યાયીકરણ વિના વિલંબ માફ કરવો, કોઈપણ શરત મૂકવી, તે વૈધાનિક જોગવાઈઓના ઉદ્ધંધનમાં હુકમ પસાર કરવા સમાન છે અને તે વિધાનસભા પ્રત્યે સંપૂર્ણ અનાદર દર્શાવવા સમાન છે."

૯. ઇશા ભટ્ટાચારજી વિરુદ્ધ મેનેજિંગ કમિટી ઓફ રઘુનાથપુર નફાર એકેડેમી

અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં સારાંશ આપવામાં આવેલા સિદ્ધાંતોનો સંદર્ભ આપવો આ કોર્ટ માટે ફાયદાકારક રહેશે, જે આ મુજબ છે:

"વિલંબ માફીની અરજી માટે લાગુ પડતા સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ છે:

(૧) વિલંબ માફીની અરજી સાથે કામ કરતી વખતે ઉદાર, વ્યવહારુ, ન્યાય-લક્ષી, બિન-પાંડિત્યપૂર્ણ અભિગમ હોવો જોઈએ, કારણ કે અદાલતોએ અન્યાયને કાયદેસર બનાવવાનું નથી પરંતુ અન્યાયને દૂર કરવાની ફરજ છે.

(૨) "પૂરતું કારણ" શબ્દોને તેમની યોગ્ય ભાવના, ફિલસૂફી અને હેતુમાં સમજવા જોઈએ, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે આ શબ્દો મૂળભૂત રીતે સ્થિતિસ્થાપક છે અને પ્રાપ્ત હકીકત-પરિસ્થિતિમાં યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં લાગુ કરવાના છે.

(૩) ગૌણ ન્યાય સર્વોપરી અને મુખ્ય હોવાથી તકનીકી બાબતોને અયોગ્ય અને બિનજરૂરી ભાર ન આપવો જોઈએ.

(૪) વિલંબના ઇરાદાપૂર્વકના કારણ માટે કોઈ પૂર્વધારણા જોડી શકાતી નથી પરંતુ, વકીલ અથવા મુકદ્દમા કરનાર તરફથી ઘોર બેદરકારી નોંધ લેવી જોઈએ.

(૫) વિલંબ માફી માંગનાર પક્ષકારને આભારી સદ્ભાવનાનો અભાવ એક મહત્વપૂર્ણ અને સુસંગત હકીકત છે.

(૬) એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે સખત પુરાવાનું પાલન જાહેર ન્યાયને અસર ન કરે અને જાહેર અડચણ ઊભી ન કરે કારણ કે અદાલતોને સતર્ક રહેવાની જરૂર છે

જેથી અંતિમ ઘટનામાં ન્યાયની વાસ્તવિક નિષ્ફળતા ન થાય.

(૭) ઉદાર અભિગમના ખ્યાલમાં તર્કસંગતતાની કલ્પનાનો સમાવેશ થવો જોઈએ અને તેને સંપૂર્ણપણે મુક્તપણે ચાલવા દેવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.

(૮) અસાધારણ વિલંબ અને ટૂંકા ગાળાના અથવા થોડા દિવસોના વિલંબ વચ્ચે તફાવત છે, કારણ કે ભૂતપૂર્વમાં પૂર્વગ્રહનો સિદ્ધાંત આકર્ષાય છે જ્યારે બાદમાં તે આકર્ષિત ન પણ થાય. તે ઉપરાંત, પ્રથમ એક સખત અભિગમની ખાતરી આપે છે જ્યારે બીજો એક ઉદાર નિરૂપણ માટે બોલાવે છે.

(૯) પક્ષકારનું વર્તન, વ્યવહાર અને અભિગમ તેની નિષ્ક્રિયતા અથવા બેદરકારી સાથે સંબંધિત છે જે ધ્યાનમાં લેવા માટે સુસંગત પરિબલો છે. તે એટલા માટે છે કારણ કે મૂળભૂત સિદ્ધાંત એ છે કે અદાલતોએ બંને પક્ષકારોના સંદર્ભમાં ન્યાયના સંતુલનનું સ્કેલ તોળવાની જરૂર છે અને ઉદાર અભિગમના નામે સદર સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણપણે છોડી શકાય નહીં.

(૧૦) જો આપવામાં આવેલી સમજૂતી મનઘડત હોય અથવા અરજીમાં રજૂ કરાયેલા કારણો કલ્પનાશીલ હોય, તો અદાલતોએ સાવધ રહેવું જોઈએ કે જેથી બીજા પક્ષને આવી મુકદ્દમાનો સામનો કરવા માટે બિનજરૂરી રીતે ન લાવવામાં આવે.

(૧૧) એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે કોઈ પણ વ્યક્તિ ધ લિમિટેશન એક્ટ ની તકનીકીઓનો આશરો લઈને છેતરપિંડી, ખોટી રજૂઆત અથવા પ્રક્ષેપણ સાથે છટકી શકતી નથી.

(૧૨) હકીકતોના સમગ્ર વ્યાપને કાળજીપૂર્વક તપાસવી જોઈએ અને અભિગમ ન્યાયિક વિવેકાધીનતાના દાખલા પર આધારિત હોવો જોઈએ જે ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ તર્ક પર આધારિત છે અને વ્યક્તિગત દ્રષ્ટિકોણ પર નહીં.

(૧૩) રાજ્ય અથવા જાહેર સંસ્થા અથવા સામૂહિક કારણનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી સંસ્થાને થોડી સ્વીકાર્ય છૂટછાટ આપવી જોઈએ.

(૧૪) વિલંબ માફીની અરજી કાળજીપૂર્વક તૈયાર કરવી જોઈએ અને કોઈ અવ્યવસ્થિત રીતે નહીં, એ ધારણા રાખીને કે અદાલતોએ આ સિદ્ધાંતના પાયા પર વિલંબ માફ કરવાની જરૂર છે કે ગુણદોષના આધારે વિવાદનું ન્યાયનિર્ણય ન્યાય વિતરણ પ્રણાલી માટે મુખ્ય છે.

(૧૫) વિલંબ માફીની અરજીને વ્યક્તિગત ફિલસૂફીના આધારે નિયમિત રીતે વ્યવહાર ન કરવો જોઈએ જે મૂળભૂત રીતે વ્યક્તિલક્ષી છે.

(૧૬) જોકે ન્યાયિક વિવેકાધીનતાની વિભાવનાને ધ્યાનમાં રાખીને કોઈ ચોક્કસ સૂત્ર નીચે મૂકી શકાતું નથી, તેમ છતાં ન્યાયિક પ્રણાલીની સુસંગતતા અને સહયોગીતા પ્રાપ્ત કરવા માટે સભાન પ્રયાસ કરવો જોઈએ કારણ કે તે અંતિમ સંસ્થાકીય સૂત્ર છે.

(૧૭) વિલંબને બિન-ગંભીર બાબત તરીકે જોવાની વધતી જતી વૃત્તિ અને, તેથી, નિષ્ક્રિય વૃત્તિને ઉદાસીન રીતે પ્રદર્શિત કરી શકાય છે, તેને અંકુશમાં લેવાની જરૂર છે, અલબત્ત, કાયદાકીય માપદંડોમાં."

૧૦. શિવમ્મા (મૃત) દ્વારા કાયદેસરના પ્રતિનિધિઓ ના કેસમાં આપવામાં આવેલા તેના ચુકાદાના ફરાર:૨૫૯ અને ૨૬૦ માં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના અવલોકનો પણ સંદર્ભ લેવા યોગ્ય છે, જે આ મુજબ છે:

"૨૫૯. અમારું માનવું છે કે મર્યાદાનો પ્રશ્ન માત્ર તકનીકી વિચારણા નથી. મર્યાદાના નિયમો સાઉન્ડ જાહેર નીતિ અને સમાનતાના સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે. આપણે સામાવાળાના માથા પર 'ડેમોક્રેસની તલવાર' અનિશ્ચિત સમય સુધી લટકતી ન રાખવી જોઈએ જે અપીલકર્તાઓની તરંગો અને કલ્પનાઓ પર નિર્ધારિત હોય.

૨૬૦. કાયદાના ઉપરોક્ત ખુલાસા પરથી, તે સ્પષ્ટ છે કે હાઈકોર્ટે વહીવટી સ્તરે કેટલીક ક્ષતિઓને કારણે ૩૯૬૬ દિવસના વિશાળ વિલંબને ભૂલથી માફ કર્યો છે અને કાર્યવાહીમાં કોઈ ફોલો-અપ ન હોવાને કારણે, સાથે સાથે અપીલકર્તાના દાવાની જાળવણી અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટ દ્વારા ઘડવામાં આવેલી રાહતની વિરુદ્ધ સામાવાળા નં. ૧ ના કેસમાં કેટલીક ગુણવત્તા શોધી કાઢી છે. અમને એ જણાવવામાં કોઈ સંકોચ નથી કે આવા કારણો ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૫ મુજબ "પૂરતું કારણ" હોવા નજીક ક્યાંય નથી. હાઈકોર્ટે એ હકીકતને ધ્યાનમાં લીધી ન હતી કે તેણે જે દાખલાઓ અને સત્તાધિકારીઓ પર આધાર રાખ્યો હતો તેમાં બે-અંકનો, અથવા એક-અંકનો પણ વિલંબ હતો, ખાસ કરીને તે કેસોમાં વિલંબ પૂરતા કારણ દ્વારા સમર્થિત હતો. હાલનો કેસ, જોકે, ખૂબ જ અલગ પાયા પર છે, આવા પ્રચંડ વિલંબને કારણે. તેથી, અમે હાઈકોર્ટ દ્વારા વિલંબની

માફી સ્વીકારવા માટે તૈયાર નથી."

૧૧. પાથાપતિ સુબ્બા રેડ્ડી (મૃત) દ્વારા કાયદેસરના પ્રતિનિધિઓ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્પેશિયલ ડેપ્યુટી કલેક્ટર (એલએ) ના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણયમાં જે (૨૦૨૪) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૩૬ માં અહેવાલિત છે, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે ફરીથી વિલંબ માફીના સંદર્ભમાં સિદ્ધાંતનો સારાંશ આપ્યો છે. તેનો ફરો:૨૮ નીચે મુજબ છે:

"૨૮. ઉપર જણાવ્યા મુજબ કાયદાની જોગવાઈઓના સુમેળભર્યા વિચાર પર, અને આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદા પર, તે સ્પષ્ટ છે કે:

૨૮.૧. ધ લિમિટેશન એક્ટ જાહેર નીતિ પર આધારિત છે કે ઉપાયના અધિકારને જમ કરીને મુકદ્દમાનો અંત આવવો જોઈએ, અધિકારને નહીં;

૨૮.૨. કોઈ અધિકાર અથવા ઉપાય જેનો લાંબા સમય સુધી ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો નથી અથવા તેનો લાભ લેવામાં આવ્યો નથી તે ચોક્કસ સમયગાળા પછી અંત આવવો જોઈએ અથવા અસ્તિત્વમાં રહેવાનું બંધ કરવું જોઈએ;

૨૮.૩. ધ લિમિટેશન એક્ટ ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન અલગ રીતે કરવું પડશે, જેમ કે કલમ ૩ નું અર્થઘટન સખત અર્થમાં કરવું પડશે જ્યારે કલમ ૫ નું અર્થઘટન ઉદારતાથી કરવું પડશે;

૨૮.૪. ગૌણ ન્યાયને આગળ વધારવા માટે, જોકે ઉદાર અભિગમ, ન્યાય-લક્ષી અભિગમ અથવા ગૌણ ન્યાયના કારણને ધ્યાનમાં રાખી શકાય છે પરંતુ તેનો

ઉપયોગ ધ લિમિટેશન એક્ટ ની કલમ ૩ માં સમાવિષ્ટ ન્યાયના ગૌણ કાયદાને હરાવવા માટે કરી શકાતો નથી;

૨૮.૫. જો પૂરતું કારણ સમજાવવામાં આવ્યું હોય તો વિલંબ માફ કરવા માટે વિવેકાધીનતાનો ઉપયોગ કરવાની અદાલતોને સત્તા આપવામાં આવી છે, પરંતુ સત્તાનો ઉપયોગ વિવેકાધીન સ્વભાવનો છે અને જો પૂરતું કારણ સ્થાપિત થયેલ હોય તો પણ વિવિધ પરિબલો માટે તેનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી, જેમ કે, જ્યાં અસાધારણ વિલંબ, બેદરકારી અને યોગ્ય ખંતનો અભાવ હોય;

૨૮.૬. માત્ર કેટલાક વ્યક્તિઓએ સમાન બાબતમાં રાહત મેળવી છે, તેનો અર્થ એ નથી કે જો અપીલ દાખલ કરવામાં વિલંબ માટે બતાવવામાં આવેલા કારણથી કોર્ટ સંતુષ્ટ ન હોય તો અન્ય લોકો પણ સમાન લાભ મેળવવા માટે હકદાર છે;

૨૮.૭. વિલંબ માફ કરવામાં કેસના ગુણદોષ પર વિચાર કરવાની જરૂર નથી; અને

૨૮.૮. વિલંબ માફની અરજી વિલંબને માફ કરવા માટે નિર્ધારિત માપદંડો પર નક્કી કરવામાં આવે છે અને કારણ કે શરતો લાદવામાં આવી છે તે કારણસર વિલંબ માફ કરવો, તે વૈધાનિક જોગવાઈની અવગણના કરવા સમાન છે."

૧૨. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, જે જણાય છે તે એ છે કે અહીંના સામાવાળા સદ્ભાવના સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે અને તે જ સમયે કોઈ પૂરતું પણ ખાતરીપૂર્વકનું કારણ દર્શાવ્યું નથી. સારું કારણ પણ નથી. વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ

ડિસ્ટ્રિક્ટ જજે નોંધવું જોઈતું હતું કે વૈધાનિક જોગવાઈથી મળતું પરિણામ ક્યારેય અનિષ્ટ હતું નથી. કોર્ટ પાસે તેના સંચાલનમાંથી ઉદ્ભવતી વેદનાને દૂર કરવા માટે જોગવાઈની અવગણના કરવાની સત્તા નથી. વૈધાનિક જોગવાઈ કોઈ ચોક્કસ પક્ષકાર માટે મુશ્કેલી અથવા અસુવિધા પેદા કરી શકે છે, પરંતુ કોર્ટ પાસે તેને લાગુ કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ નથી. કાયદાકીય સૂત્ર 'ડ્યુરા લેક્સ સેડ લેક્સ', જેનો અર્થ છે કે કાયદો સખત છે પરંતુ તે કાયદો છે, આવી પરિસ્થિતિમાં આકર્ષાય છે. સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સતત એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે કાયદાનું અર્થઘટન કરતી વખતે 'અસુવિધા' એ કોઈ કસોટી કે નિર્ણાયક પરિબળ નથી. ધ લિમિટેશન એક્ટ જાહેર નીતિ પર આધારિત છે અને તેનો હેતુ સમુદાયમાં શાંતિ સુરક્ષિત કરવાનો, છેતરપિંડી અને ખોટી જુબાનીને દબાવવાનો, ખંતને ઝડપી બનાવવાનો અને દમનને રોકવાનો છે. તે ભૂતકાળના તમામ કૃત્યોને દફનાવવા માંગે છે જે સમજાવ્યા વગર દલીલ કરવામાં આવી નથી અને સમયના અભાવે જૂના થઈ ગયા છે. હલ્સબરીઝ લો ઓફ ઇંગ્લેન્ડ, વોલ્યુમ ૨૮, પેજ:૨૬૬, ફ્કરા:૬૦૫ માં, ધ લિમિટેશન એક્ટ ની નીતિ નીચે મુજબ સમજાવવામાં આવી છે:

"૬૦૫. ધ લિમિટેશન એક્ટ ની નીતિ. અદાલતોએ મર્યાદાના કાયદાઓના અસ્તિત્વને સમર્થન આપતા ઓછામાં ઓછા ત્રણ અલગ-અલગ કારણો વ્યક્ત કર્યા છે, એટલે કે, (૧) કે લાંબા સમયથી નિષ્ક્રિય દાવાઓમાં ન્યાય કરતાં ફૂરતા વધુ હોય છે, (૨) કે સામાવાળાએ જૂના દાવાને નકારવા માટે પુરાવા

ગુમાવ્યા હોઈ શકે છે, અને (૩) કે સારા કારણો સાથેના વ્યક્તિઓએ તેમને વાજબી ખંત સાથે આગળ વધારવા જોઈએ."

૧૩. એ કહેવાની જરૂર નથી કે અમર્યાદિત મર્યાદા અસુરક્ષા અને અનિશ્ચિતતાની ભાવના તરફ દોરી જશે. મર્યાદા લાંબા સમય સુધી ભોગવટા દ્વારા સમાનતા અને ન્યાયમાં જે પ્રાપ્ત થયું હોઈ શકે અથવા જે પક્ષકારની પોતાની નિષ્ક્રિયતા, બેદરકારી અથવા ભૂલ દ્વારા ગુમાવ્યું હોઈ શકે છે તેની ખતેલ અથવા વંચિતતાને અટકાવે છે [જુઓ પોપટ અને કોટેયા પ્રોપર્ટી વિરુદ્ધ એસબીઆઈ સ્ટાફ એસોસિએશન [(૨૦૦૫) ૭ એસ.સી.સી. ૫૧૦, રાજેન્દ્ર સિંહ વિરુદ્ધ સાન્તા સિંહ [એ.આઈ.આર. ૧૯૭૩ એસ.સી. ૨૫૩૭] અને પુંડલિક જલામ પાટીલ વિરુદ્ધ જલગાંવ મીડિયમ પ્રોજેક્ટ (૨૦૦૮) ૧૭ એસ.સી.સી. ૪૪૮]].

૧૪. ઉપરના દ્રષ્ટિકોણથી, અહીંના સામાવાળા ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાના વિલંબને સમજાવવામાં અસમર્થ હતા, તમામ રીતે આવો વિલંબ વિશાળ અને પ્રચંડ છે. પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમનું અવલોકન કરતા, એવું જણાય છે કે વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં ૧૪ વર્ષ અને ૦૯ મહિનાના વિશાળ અને પ્રચંડ વિલંબને માફ કરવા માટે કોઈ કારણનો અભાવ છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા એક વિચિત્ર તારણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષની અરજીના સામાવાળા એટલે કે પીજીવીસીએલ એ

કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા નથી. મને સમજવામાં તકલીફ પડે છે કે અહીંના સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી વિલંબ માફીની અરજીને પડકારવા માટે પીજીવીસીએલ દ્વારા કયા પ્રકારના પુરાવા રજૂ કરવાની જરૂર હતી. વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજે પણ નોંધ્યું હતું કે અપીલકર્તાએ અહીંના સામાવાળા દ્વારા જણાવેલ કારણોસર વિલંબને પૂરતી રીતે સમજાવ્યો છે, જે અરજી મંજૂર કરવા માટે પૂરતું છે, જોકે, હું હજુ પણ મૂંઝવણમાં છું કે સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલ કયા કારણો વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજને ખાતરી આપી અને તે વિલંબને માફ કરવા માટે કેવી રીતે પૂરતું હતું.

૧૫. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, આ કોર્ટ વિલંબને માફ કરવા માટે વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલા ઢ્રજિકોણ સાથે સહમત થવા અસમર્થ છે.

૧૬. અહીં ઉપર જણાવેલ કારણોસર, હાલની અરજી મંજૂર થવાને પાત્ર છે અને તે મંજૂર કરવામાં આવે છે. સિવિલ મિસલેનિયસ એપ્લિકેશન નં. ૬૦/૨૦૨૨ માં પસાર થયેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ આથી રદબાતલ ઠેરવવામાં આવે છે અને પરિણામે સિવિલ મિસલેનિયસ અરજી પણ ફગાવી દેવામાં આવે છે. વાદગ્રસ્ત હુકમના અનુસંધાનમાં, જો અહીંના સામાવાળાએ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ખર્ચ પેટે કોઈ રકમ જમા કરાવી હોય અથવા પીજીવીસીએલ ને ચૂકવી હોય, તો તે પરત કરવામાં આવશે.

(જે. સી. દોશી, ન્યાયમૂર્તિ)

મિશ્રા અમિત વી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.